

I de øvrige danske stifter følger udviklingen samme mønster; dog ikke i ærkestiftet, hvor senmiddelalderen igennem en langt stærkere centralisation gjorde sig gældende. Her fandtes ingen sysselprovster, idet disse o. 1200 erstattedes med landdekaner. Landdekanatet, for hvilket der ligeledes kan findes vest- og sydeuropæiske forbilleder, beklædtes af almindelige sognepræster. Deres kompetence var yderst begrænset; således førte de tilsyn med herredets øvrige gejstlige, hvorimod de ikke udøvede lokaljurisdiktion.

Troels Dahlerups studier turde være en betydningsfuld landvinding ikke mindst på grund af det nuancerede billede, der tegnes af bispestolenes centraliseringsbestrebelse. Det kan i denne forbindelse nævnes, at forfatteren efter særdeles grundige studier viser, at generalofficialerne i Roskilde oftest var mænd af lav social herkomst, som gennemgik en fremragende uddannelse, før 1479 ofte ved udenlandske universiteter.

Yderst beskedent drager forfatteren kun sådanne konklusioner af sine undersøgelser, som har betydning i en intern kirkelig problemstilling. Det tør dog hævdes, at de også er af betydning i en videre sammenhæng bl. a. ved at vise, hvilken reel magt den enkelte bisp til enhver tid besad i sit stift og således havde som baggrund for sit virke i den almindelige rigspolitik.

Der kan da være al mulig grund til at nære store forventninger til den samlede redegørelse for udviklingen af det kirkelige retsapparat i den lundensiske kirkeprovins, som arkivar Dahlerup i nærværende bogs forord stiller i udsigt. *Helge Paludan.*

Hans Bekker-Nielsen og Ole Widding: Arne Magnusson. Den store håndskriftssamler. (Gad, 1963). 69 s.

På Arne Magnussons 300-års dag den 13. november 1963 er udsendt denne nydelige lille bog. Delvis på grundlag

af utrykt materiale gives en kort levnedsskildring af Arne Magnusson og et rids af hans samlings historie op til vore dage. Der er adskillige gode og velvalgte illustrationer.

Vagn Dybdahl.

Axel Linvald: Christian Frederik og Norge 1814. De store beslutninger mellem Kielfreden og Eidsvoldmødet, januar-februar. (Universitetsforlaget, Oslo, 1962). 137 s.

I en note i denne bog om Christian Frederik og Norge i 1814 skriver fhv. rigsarkivar Axel Linvald, at han næppe tør håbe at se bind III af sit værk om Christian VIII afsluttet. Efter planen skulle dette bind behandle Christian Frederiks virke i det for Norge og ham selv så afgørende år, 1814, og efter det indblik, man ved hjælp af det udsnit af bindet, som her foreligger, har fået i værket, må man beklage, hvis det ikke lykkes dr. Linvald at fuldføre det.

Man forstår godt, at Halvdan Koht har presset på for at få dette første afsnit af bindet frem allerede nu, og at Norges almentvitenskapelige forskningsråd har villet betale udgivelsen. Axel Linvald har lov til at opfatte dette som en smuk og fortjent norsk kompliment til de studier, han – især med bind II af værket om Christian VIII, behandlingen af Christian Frederiks virke som norsk statholder i 1813 (1952) – har givet af den centrale epoke i Norges nyere historie.

Som bindet fra 1952 indeholder også det nu fremlagte afsnit en mængde nyt stof til belysning af Christian Frederiks synspunkter, og vi får et godt indblik i de motiver, der bestemte hans handlinger i de to afgørende måneder i 1814, da man betrødte vejen frem mod Eidsvold-forfatningen. Linvald har jo haft fuld adgang til Christian VIII's arkiv, men desuden har han inddraget et meget omfattende norsk og dansk kildemateriale, så han bredt og tilbunds gående har kunnet

skildre udviklingen. I noterne findes omhyggelige redegørelser for kildestoffet, bl. a. en udmærket gennemgang af de bevarede beretninger om mødet på Eidsvold d. 16. februar, da det afgørende skridt mod folkesuveræniteten blev taget.

Foruden de mange nye enkeltheder, Linvald kan fremlægge, indeholder bogen et klart og vel dokumenteret syn på Christian Frederiks optræden, efter at han var blevet bekendt med Kiel-fredens bestemmelser om Norges afståelse. Den første melding fra Frederik VI var højst udfuldstændig, og det blev, hævder Linvald, en fordel for prinsen og nordmændene. Der var vundet tid til at forberede de skridt, der skulle tages; tid vundet var meget vundet.

I norsk historieforskning har man ofte peget på, at Christian Frederiks interesse først og fremmest var dynastisk. Han fremhævede sin arveret og ville i kraft af den bestige tronen som enevoldskonge. Det synspunkt er hævdet, at prinsen i virkeligheden søgte at udnytte nordmændenes nationale begejstring til at fremme sine egne planer.

Denne opfattelse vender Linvald sig imod. Han belyser indgående, hvordan Christian Frederik utvivlsomt ønskede at blive norsk arve- og enevoldskonge, og han er endda tilbøjelig til at mene, at prinsen faktisk overvejede at lade sig krone på den rejse til Trondhjem, han foretog, lige efter at han havde modtaget budskabet om Kiel-freden. Et afgørende bevis for, at kroningen har været planlagt, kan dog næppe føres, og under indtryk af folkestemningen må Christian Frederik i hvert fald have opgivet tanken, samtidig med at han o. 30. januar begyndte at vige med hensyn til tanken om at lade sig udråbe til enevoldskonge.

Men Linvald mener også, at prinsen handlede ud fra ønsket om at fremme det norske folks interesser mest muligt, og han tvivler ikke om,

at Christian Frederiks følelse af sin forpligtelse over for nordmændene var dyb og ægte. Prinsen følte og handlede lige fra begyndelsen »ud fra et både – og: på en gang ledet af overbevisningen om sine dynastiske retigheder og af et ligeså oprigtigt ønske om at gøre dem gældende i overensstemmelse med det norske folks ønsker og anskuelser. Til at begynde med har han næppe haft nogen anelse om, at der kunne blive tale om *et valg*«. Dette er kernen i Linvalds vurdering af Christian Frederiks placering i begivenhederne.

At det kunne ende med et valg viste sig allerede ved det første møde på Eidsvold d. 30. januar, hvor Christian Frederik drøftede situationen med nogle af sine nærmeste rådgivere. Men han opretholdt dog ønsket om at bestige tronen som enevældig monark. Højst kunne han tænke sig et kompromis, så han gav løfte om efter tronbestigelsen at give en forfatning. Et argument for denne fremgangsmåde var for Christian Frederik det risikable i at vente, fordi det gav svenskerne en chance for at sætte et splitselsarbejde i gang i Norge.

På det andet Eidsvoldmøde, den 16. februar, da Christian Frederik mødtes med fremtrædende nordmænd til en drøftelse af de »vigtige Anliggender betræffende Rigets nærværende Stilling«, blev det helt klart, at den eneste farbare vej gik over en forfatning og først derefter kongevalg. Linvald understreger, at professor Georg Sverdrup fik afgørende betydning for, at Christian Frederik bøjede sig og gik ind på denne linie, så folkesuveræniteten sejrede.

Axel Linvald fremhæver, at Christian Frederik sit liv igennem bevarer en skal om sit inderste jeg, som hverken han selv eller nogen anden har formået at gennembryde. Det er en iagttagelse, som enhver, der har beskæftiget sig mere indgående med Christian VIII, vil finde rigtig og dækkende. Derfor bliver det også

uhyre vanskeligt at nå frem til en endelig fastlæggelse af, hvilke bevæggrunde der har været afgørende for Christian Frederik i 1814, og hvordan hans opfattelse af situationen egentlig har været.

Dr. Linvald har søgt at give en beskrivelse heraf ikke blot ud fra prinsens egne optegnelser, men ud fra en minutiøs rekonstruktion af hele situationen og af de kræfter, der virkede i den. Hans grundsynspunkt virker stærkt ved sin balance og hensyntagen til alle sider af prinsens overvejelser. Dog vil næppe alle norske historikere uden videre godtage det forsvar, Linvald på denne måde har ført for Christian Frederiks politik som forudsætning for udviklingen af det frie forfatningsliv i Norge.

For en dansk betragtning kan der måske være grund til at tage et lille forbehold over for Linvalds tendens til at svække det dynastiske betydning for prinsen. Det kan se ud til, at man, når man skal tage A. D. Jørgensens opfattelse af Christian VIII's holdning til det dansk-tyske spørgsmål, specielt hans optræden i arvefølgesagen, op til vurdering, vil føres til i højere grad at understrege de dynastiske interesser som grundlag for hans politik. Det er da fristende at lade dette træk være fremtrædende hos ham både i hans norske og i hans slesvigske politik.

Axel Linvalds bog lader således stadig muligheder åbne for en debat, men netop det gør den stimulerende. Helt afgørende er imidlertid, at denne korte fremstilling har fremlagt stof og givet synspunkter, som vil få betydning både for studiet af norsk historie og for studiet af Christian VIII's personlighed.

H. P. Clausen.

Holger Hjelholt: Christian Hansen junior (1804-1873). En talsmand for flensborgsk kongetroskab. (Gyldendal, 1963). 116 s.

Flensborgeren Christian Hansen ju-

nior hører til blandt de ikke få, der energisk talte Flensborgs økonomiske og nationale interesser i 1840'erne og 1850'erne. Navnlig jernbane- og toldspørgsmål optog ham stærkt. Dette er også kærnepunkterne i Holger Hjelholts bog, der i øvrigt medtager hele Hansens liv, indtil han døde som assistenshusforvalter i København. Nogen central politisk skikkelse var Hansen ikke, men derimod havde han skrivekløbe (noget hul i stil og skrivemåde) og var en fanatisk fortaler for Flensborg. Kildematerialet er da også væsentligst hans egne skrifter, og det er åbenbart, at det selv for den drevne historiker undertiden har knebet med at fylde en så stor levnedsskildring, som der er lagt op til. Selve behandlingen af Hansens agitation for Flensborgs jernbaneforbindelser ville sikkert have vundet ved at blive betragtet i sammenhæng med monarkiets almindelige samfærdselspolitik. Påfaldende virker det ligefrem, at forfatteren lader Hansen starte sin agitation i 1837 for en tværbane Flensborg-Husum, som om den var grebet ud fra luften; mens den dog var en reaktion på planer om en tværjernbane fra Hamborg gennem Holsten. Selve titlen »en talsmand for flensborgsk kongetroskab« virker måske noget søgt; det var dog først og fremmest som talsmand for flensborgsk handelsskab, Christian Hansen virkede. Bogen giver som helhed en udmærket karakteristik af Hansens rastløse virke, og hans position i samtiden var sådan, at det er velmotiveret at redegøre for hans livsløb.

Vagn Dybdahl.

Krigerliv og Bondesind. Erindringer fra Treårskrigen af Møller Peder Christensen. (Udgivet af Institut for dansk Kirkehistorie af Liss Davidsen. Gad, 1962). 216 s.

Denne bog skylder nu afdøde dr. Lis Jacobsen sin fremkomst. Forfatteren var ungdomsven med hendes svigerfader, gårdejer Hans Jacobsen i Ulkær